مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۱ . زمستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.61 Winter 2020
129 -140
تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۹/۱۳ تاریخ پذیرش نهایی : ۱۳۹۹/۱۱/۱۸

طراحی و تدوین الگوی مدیریت بر آموزش شهروندی با رویکرد توسعه پایدار شهری (شهر هم‌افزا)

محمد رمضانیان – دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران.
اسماعیل کاظمپور* – دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران.
زهره شکیبایی – استادیار گروه علوم تربیتی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران.

چکیده

از راهکارهای توسعه پایدار شهری توسعه و مدیریت صحیح بر آموزش شهروندی است. هدف کلی تحقیق ارائه الگوی مدیریت بر آموزش شهروندی با رویکرد توسعه پایدار شهری است روش تحقیق آمیخته اکتشافی متوالی (کیفی، کمی) و با استفاده از نظریه داده بنیاد و با مصاحبه نیمه ساختاریافته از ۱۲ نفر از خبرگان دانشگاهی تا رسیدن به حد اشباع نظری ادامه یافت. از کدهای اولیه ۵۷ مفهوم و ۱۶ مؤلفه به دست آمد و توزیع پرسشنامه محقق ساخته حاصل از داده‌های بخش کیفی تعداد ۲۳۰ نفر پاسخ از سیاست‌گذاران و کارگزاران شهری دریافت شد. تحلیل عاملی اکتشافی و معادلات ساختاری پژوهش بیان می‌کند کلیه سؤالات مربوط به متغیرها دارای ضرایب همبستگی معنی‌داری با متغیرهای مکنون هستند چرا که سطح معنی‌داری مربوطه کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. از سوی دیگر کلیه بارهای عاملی بیشتر از ۰/۵ است. و می‌توان گفت که بین مؤلفه‌های ۱۶ گانه مشخص شده به وسیله خبرگان دانشگاهی در بخش کیفی و جامعه آماری بخش کمی با کسب میانگین بیشتر از امتیاز ۳ قرابت وجود دارد. در بین سازه‌ها بالاترین رتبه مربوط به خانواده آموزش دیده گام اول می‌باشد و دیگر نتایج برنامه کلان ملی و اسلامی با حفظ شرایط منطقه‌ای و توجه به یافته‌های دیگر ملل، تدوین قوانین الزام‌آور و نهادی متولی که آگاهی و مشارکت شهروندان می‌باشد و همچنین ایجاد رشته‌های دانشگاهی و دانش‌افزایی تا توسعه پایدار شهری و مدیریت بر آموزش‌های شهروندی تحقق‌پذیرتر گردد و بتوان شهری شهروند مدار، پویا و توسعه‌یافته (شهر هم‌افزا) ساخت.

واژگان کلیدی:مدیریت آموزشی، آموزش شهروندی، مدیریت بر آموزش شهروندی، توسعه پایدار شهری

Designing and Developing a Management Model on Citizenship Education with Sustainable Urban Development Approach (Synergistic City)

Abstract
One of the strategies for sustainable urban development is the development and proper management of citizenship education. The aim of this study was to present a management model on citizenship education with a sustainable urban development approach, a sequential exploration mix (qualitative, quantitative) research method using grounded theory and with semi-structured interviews from 12 academic experts to reach the theoretical saturation level continued. From the initial codes, 57 concepts and 16 components were obtained and the distribution of a researcher-made questionnaire from qualitative data received 230 responses from urban policy-taker and brokers. Exploratory factor analysis and structural equations of the research states that all questions related to variables have significant correlation coefficients with the internal variables because the corresponding significance level is less than 0.05. On the other hand, all functional loads are more than 0.5. It can be said that there is a little section with an average of more than 3 points between the 16 components specified by academic experts in the qualitative sector and the statistical population. Among the structures, the highest rank related to the trained family is the first step, and other results of the national and Islamic macro programs by maintaining regional conditions and paying attention to the findings of other nations, codification of binding laws and institutional custodians that are awareness and participation of citizens, as well as creating academic disciplines and knowledge-enhancing to sustainable urban development and management on citizenship education can be realized and can be a citizen-oriented, dynamic and developed city (city Synergistic) manufacturing.

Keywords**Educational Management- Citizenship education - Citizenship education management -Sustainable urban development**

*نویسنده مسئول– Kazempour.edu@gmail.com

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

مقدمه و طرح مساله

در دوران معاصر شرط رشد و توسعه و پیشرفت هر جامعه‌ای توسعه و تربیت نیروی انسانی کارآمد و توانمند است. توانمندسازی و تجهیز شهروندان و جامعه در ادراک و مطالبه گری و مسئولیت‌پذیری در شرایط امروز و برای حفظ منابع برای آینده پایدار[1] است. برای بهبود و تکامل جوامع انسانی و حفظ سرمایه‌های زیست‌محیطی، منابع انسانی و منابع طبیعی قطعاً نیاز به توسعه[2] سرمایه‌های انسانی و پرورش انسان‌ها است و آموزش[3] این وظیفه خطیر را برعهده دارد آموزش شهروندی[4] برای توانمندسازی جوامع انسانی و توسعه درک و فهم و مسؤلیت‌پذیری و برای ایجاد آینده‌ای درخور بشر و البته پایدار، که بتواند زمینه‌های مشارکت و همکاری در امور اجتماعی و تصمیم‌گیری را به همراه نقادی منصفانه و مطالبه‌گری عدالت‌مدارانه فراهم کند، زیرا که زیربنای توسعه همه‌جانبه توسعه انسانی است. شکوفایی و تکامل جوامع انسانی در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، عدالت محوری، اخلاق‌گرایی، سیاست‌ورزی و تمام نیازهای غایی انسانی نیازمند مدیریت بر آموزش شهروندی[5] است. سرمایه طبیعی مکمل سرمایه انسان‌ساخت است و در این راستا سازمان ملل از مبانی و دیدگاه مفهومی توسعه پایدار حمایت می‌کند و راه دستیابی به توسعه پایدار[6] را وجود بسترهای فرهنگی مناسب می‌داند که با آموزش و آگاهی دادن به مردم می‌توان به آن دست‌یافت (صفائی پور، ۱۳۹۶). یکی از وظایف جوامع امروزی، خلق شهرهای پایدار در زمینه‌های اقتصادی، محیطی و به‌ویژه اجتماعی است. مطرح شدن توسعه پایدار به‌عنوان شعار اصلی هزاره سوم نیز ناشی از تأثیرات شهرها بر گستره زیست‌کره و ابعاد مختلف زندگی انسان است (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶). امروزه به یک مدیریت بهینه، جهت کاهش مشکلات فرهنگی، اجتماعی، خدماتی، ایجاد آرامش و آسایش، ایجاد عدالت به نحو مؤثر و تقویت روحیه مشارکت شهروندان نیازمندیم (صفائی پور، ۱۳۹۶). آموزش شهروندمداری[7] در یک جامعه باعث این شده که تمام اعضای جامعه از حس شهروندی مثبتی به‌صورت ملی برخوردار باشند و ضمن برخورداری از احترام ملی، از حقوق مشخص اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و فرهنگی بهره‌مند گردند. آموزش شهروندی[8] آماده کردن افراد برای تصمیم‌گیری و مسوولیت‌پذیری برای زندگی شخصی و اجتماعی است... (فیضی و همکاران، ۱۳۹۵). تربیت شهروندان خوب یکی از مهم‌ترین وظایف نظام‌های رسمی آموزش و پرورش کشورهاست. امروزه تمامی کشورها این نگرانی را دارند که چگونه نسل جدید خود را برای زندگی، به‌عنوان یک شهروند مفید[9]، آماده کنند و روش‌های مشارکت فعال در زندگی اجتماعی را به آنان بیاموزند (غیاثوند، ۱۳۹۴). نهادینه کردن اصول، مفاهیم و خلق‌وخوهای شهروندی در یک جامعه تنها با آموزش افراد به نتیجه نمی‌رسد و همه‌ی بخش‌های جامعه اعم از نهادهای اقتصادی، سیاسی، مذهبی، فرهنگی، خانواده و... باید در این زمینه فعال باشند (حاضری و خلیلی، ۱۳۹۳).

آموزش شهروندی عامل مهمی در نهادینه شدن حقوق شهروندی[10] است. آموزش شهروندی منجر به تحکیم و تقویت نظام ارزشی مهارت‌های شهروندی در جهت استحکام دموکراسی و مشارکت پایدار شهروندان می‌گردد. (فیضی و همکاران، ۱۳۹۵). گنجی و همکاران (۱۳۹۳) توجه به فرهنگ شهروندی[11] و آموزش آن، رویکردی نوین است که بیش‌تر کشورهای توسعه‌یافته به آن پرداخته‌اند و نتایج مؤثر آن در توسعه پایدار، رفاه و پیشرفت‌های فرهنگی و اجتماعی باعث شده که کشورهای در حال توسعه نیز ضرورت آن را درک کرده و زمینه‌ی آموزش و تحقیق آن را فراهم آورند. آموزش شهروندی و مدیریت بر آن دوام و بقای سرمایه‌های انسانی و اجتماعی و موتور محرکه توسعه در همه جوانب و موردنیاز بشری است. تربیتی شهروند مدار به معنای توسعه‌یافته و همه‌جانبه نگر که از کودکی تا پایان حیات انسانی را در برگیرد.

مبانی نظری

آموزش شهروندی ازنظر یونسکو[12] به سه موضوع مهم اشاره دارد که عبارتند از:

۱- آموزش حقوق شهروندی و انسانی به مردم از طریق تفهیم اصول و نهادهای یک حکومت، یک کشور یا یک ملت.۲- یادگیری برای تمرین قضاوت فردی و روحیهٔ انتقادی ۳- به دست آوردن احساس مسئولیت فردی و اجتماعی (غیاثوند، ۱۳۹۴). دولت و نهادهای قانون‌گذار،

1- Sustainable future
2- Citizenship development
3- education
4- Citizenship
5- - Citizenship education management
6- Sustainable development
7- Citizenship Education
8- Citizenship Education
9- Useful Citizen
10- Citizenship Rights
11- Citizenship Culture
12- unesco

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۱ . زمستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.61 Winter 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

سازمان‌های ملی و محلی، تشکل‌های مدنی و... از طریق آموزش حقوق شهروندی و مهارت‌های زندگی جمعی و شناخت اصول مدیریت شهری نقش بارزی در تربیت شهروندان دارند. بنابراین آموزش و پرورش شهروندان از طریق آشنایی و شناخت آنان در پرتو قوانین و مقررات شهری چه به‌صورت رسمی و غیررسمی باعث این می‌شود که شهروندان نقش پویاتری در مشارکت شهری و مفهوم شهروندی داشته باشند (همتی، ۱۳۹۶).

با توجه به گسترش شهرنشینی می‌توان به‌طور جد اهداف توسعه پایدار شهری را بستر اهداف توسعه ملی[1] دانست.

۱- احیاء رشد با رویکرد افزایش رفاه اقتصادی و امحاء فقر و نابرابری کشورهای در حال توسعه جهان سوم.

۲- تغییر کیفیت رشد از طریق توجه به تمام اثرات حاصل از رشد به‌گونه‌ای که مفاهیم رشد باید در هر صورت تمامی متغیرهای غیراقتصادی نظیر: آموزش، بهداشت، آب‌وهوای سالم، مراقبت از مناظر و منابع طبیعی و... را در برگیرد.

۳- تأمین نیازهای اساسی انسان نظیر اشتغال، تغذیه مناسب، انرژی، مسکن، آب و محیط بهداشتی و...

۴- حفظ سطح پایداری از جمعیت از طریق تعریف اندازه جمعیت منطبق و متناسب با ظرفیت و توان تولیدی اکوسیستم

۵- حفظ و افزایش منابع پایه: حفظ و ازدیاد منابع طبیعی به‌عنوان منابع پایدار توسعه نه تنها در راستای دستیابی به اهداف توسعه الزامی است بلکه به دلیل تعهد اخلاقی به سایر اشکال حیات و نیز نسل‌های آتی ضروری است.

۶- جهت‌گیری همکاری و مدیریت خطر با رویکرد به‌کارگیری فناوری‌هایی که موجب نزدیکی و همراهی بیش‌تر انسان و طبیعت گردد...

۷- ادغام محیط‌زیست و اقتصاد در تصمیم‌سازی‌ها: (پرهیزکار و فیروزبخت، ۱۳۹۰).

گنجی و همکاران (۱۳۹۳) بیان می‌دارند توجه به فرهنگ شهروندی و آموزش آن، رویکردی نوین است که بیش‌تر کشورهای توسعه‌یافته به آن پرداخته‌اند و نتایج مؤثر آن در توسعه پایدار، رفاه و پیشرفت‌های فرهنگی و اجتماعی باعث شده که کشورهای در حال توسعه نیز ضرورت آن را درک کرده و زمینه‌ی آموزش و تحقیق آن را فراهم آورند. شفیعی (۱۳۹۳) بیان می‌دارد که در واقع حضور و مشارکت مردم در اداره امور شهر از اصول تحقق‌پذیر توسعه پایدار شهری است. قائدی، (۱۳۸۵) تحقق پایداری توسعه در سطح ملی و جهانی بدون توجه به آموزش کارآمد و مؤثر نیروی انسانی تحقق‌ناپذیر است و این امر می‌بایست چنان پذیرفته شود که آغاز هر بعدی از توسعه با فهم اولویت آموزش همراه شود. عیوضی، (۱۳۸۵) بیان می‌دارد. توسعه پایدار، به بقای بشر و رفاه کامل و همه‌جانبه آن می‌نگرد و با تمام زنجیره‌ها، فرایندهای پویا، منابع انسانی، منابع طبیعی و نظام سخت‌افزاری جامعه، در تعامل است و درصدد ایجاد تعامل بین حال و آینده، انسان و طبیعت و عدالت و رفاه بین و درون نسل‌هاست. بدین رو در پژوهش حاضر بنابر مبانی ذکر شده و پیشینه‌های یافته شده، شناسایی مؤلفه‌های مدیریت بر آموزش شهروندی با رویکرد توسعه پایدار شهری[2] با توجه به تغییرات سریع جمعیت، علوم و فناوری، اقتصاد و...، همچنین کاهش منابع طبیعی و نیاز به همگرایی بیشتر شهروندان ضروری دانسته شده و لذا درصدد پاسخ به سؤالات ذیل برآمده است:

۱- مؤلفه‌های اصلی مدیریت بر آموزش شهروندی با رویکرد توسعه پایدار شهری کدامند؟

۲- میزان اهمیت و اولویت‌بندی مؤلفه‌های بدست آمده در رابطه با مدیریت بر آموزش شهروندی چگونه است؟

۳-راهکارهای تدوین و اجرایی نمودن مؤثر الگوی مفهومی مدیریت بر آموزش شهروندی با رویکرد توسعه پایدار شهری چیست؟

پیشینه

درویشی و موغلی (۱۳۹۹) در پژوهشی یافته‌اند که نابرابری و تفاوت چشم‌گیری در برخی از شاخص‌های رشد در مناطق شهر اردبیل مشاهده شده است، که درنتیجه‌گیری کلی بیان داشته شد که در شهر اردبیل برای دستیابی به توسعه پایدار شهری باید استراتژی رشد هوشمند به‌عنوان راهبرد اصلی در انتظام‌بخشی به شکل پایدار شهری قرار می‌گیرد تا شهر در آینده به توزیع عادلانه و فضای متوازن دست پیدا کند. آرایش و شیخی (۱۳۹۹) در پژوهشی نشان داده‌اند که مدل پیشنهادی روابط بین متغیرهای از برازش قابل‌قبولی برخوردار بوده است و همچنین بین آموزش شهروندی و شاخص‌های توسعه پایدار شهری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد سطح معناداری (p) شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی ۰/۰۱، اقتصادی و زیست‌محیطی۰/۰۵ بود جهت تأثیر بیشتر آموزش شهروندی بر توسعه پایدار شهری لازم است ابتدا بستر آموزش (جامعیت و پویایی قانون، رفاه و تأمین اجتماعی) در جامعه فراهم شده و سپس شرایط

1- National Development

2- Sustainable Urban Development

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۱ . زمستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.61 Winter 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

مداخله‌گـر (بی‌اعتمـادی نهـادی، عـدم توسـعه فرهنگـی و ناکارآمـدی آمـوزش رسـمی) مرتفـع گـردد. نکوئـی، چیت‌سـاز و حجـازی (۱۳۹۸) بیـان داشـته‌اند کـه توسـعه پایـدار به‌عنـوان گزینـه حیاتـی مدنظـر تمـام جوامـع انسـانی امـروز جهـان اسـت و درک تفاوت‌هـا و نیازهـای ایـن جوامـع هـم بسـیار ضـروری اسـت به‌عنـوان نمونـه در تحقیقـی بیـان شـد کـه زنـان بیـش از مـردان و شـهروندان متأهـل بیـش از مجـردان بـر توسـعه پایـدار تأثیـر می‌گذارنـد. محمـدی ده چشـمه و آزاد بخـت (۱۳۹۷) بیـان کرده‌انـد کـه درخصـوص تفاوت‌هـای سـنی و تحصیـلات مخاطبـان به‌عنـوان عوامـل اثرگـذار بـر توسـعه پایـدار زیسـت‌محیطی: تفاوت‌هـای سـنی و تحصیـلات شـهروندان در میـزان مشـارکت آن‌هـا در ابعـاد توسـعه پایـدار زیسـت‌محیطی متفـاوت اثـر می‌گذارنـد. رحمـان پـور و رمضانـی (۱۳۹۷) در مطالعـه‌ای میدانـی در مـورد آموزش‌هـای شـهروندی و جایـگاه آمـوزش، نقـش آمـوزش زیسـت‌محیطی شـهروندان بـر مدیریـت پسـماند، مصـرف بهینـه آب، کاهـش آلودگـی فضـای سـبز، مصـرف بهینـه انـرژی و حفاظـت محیط‌زیسـت را مؤثـر دانسـته شـده اسـت. تیمورنـژاد و همـکاران (۱۳۹۶). همـه عوامـل مؤثـر بـر آمـوزش شـهروندی (رفتارهـای مبتنـی برکنش‌هـای اجتماعـی/ سیاسـی، قانـون پذیـری و قانون‌گرایـی، رفتارهـای مبتنـی بـر آموزه‌هـای دینـی و ملـی و رفتارهـای مبتنـی بـر حفـظ محیط‌زیسـت و توسـعه پایـدار) در سـطح ۰/۰۵، معنـادار هسـتند و نتایـج آزمـون فریدمـن نشـان دادنـد کـه کارکنـان شـهرداری شـهر زنجـان، بـه ترتیـب رفتارهـای مبتنـی بـر آموزه‌هـای دینـی و ملـی، قانـون پذیـری و قانون‌گرایـی، رفتارهـای مبتنـی برکنش‌هـای اجتماعـی / سیاسـی و رفتارهـای مبتنـی بـر حفـظ محیط‌زیسـت و توسـعه پایـدار در سـطح ۰/۰۵ را به‌عنـوان عوامـل مؤثـر بـر آمـوزش شـهروندی، اولویت‌بنـدی کرده‌انـد. عظیمـی آملـی و سـوداگر (۱۳۹۵) شـهروندان بـرای مشـارکت در ابعـاد توسـعه پایـدار تمایـل نسـبی دارنـد کـه در بعضـی گویه‌هـا پاییـن و در بعضـی گویه‌هـا بالاتـر اسـت. بایـد بـرای بـه حداکثـر رسـاندن ایـن نـوع مشـارکت اقداماتـی نظیـر ایجـاد انگیـزش، ارتقـا سـطح آموزشـی، فرهنگـی، ایجـاد بسـتر و شـرایط مناسـب مشـارکت بـرای ارائـه نظـرات و پیشـنهادات شـهروندان طراحـی کـرد. حسـنی، صادقـی و شـمس‌الدینی (۱۳۹۵) بـرای دسـتیابی بـه توسـعه شـهری[1] ضـروری اسـت کـه هم‌زمـان بـا پیشـرفت فنـاوری و همـگام بـا ارتباطـات آموزشـی در جهـان و آموزش‌هـای همگانـی در توسـعه شـهرها گام برداریـم. محمدپـور زرنـدی و طباطبایـی مـزد آبـادی (۱۳۹۴) در مـورد جایـگاه آمـوزش در توسـعه پایـدار شـهری بیـان نمودنـد کـه صورت‌بنـدی مفهـوم آمـوزش بـرای توسـعه پایـدار، توسـط سـازمان‌های ماننـد یونسـکو (۲۰۱۴)، بـه نحـو مطلوبـی انجـام شـده اسـت، امـا درخصـوص آمـوزش بـرای توسـعه پایـدار، کمـاکان معضلاتـی در کشـورهای در حـال توسـعه وجـود دارد، بنابرایـن تلاش‌هـای آتـی بین‌المللـی در ایـن زمینـه بایـد بـه سمت‌وسـوی کشـورهای و شـهرهای رو بـه توسـعه، جهـت دهـد. گنجـی و همـکاران (۱۳۹۳) توجـه بـه فرهنـگ شـهروندی و آمـوزش آن، رویکـردی نویـن اسـت کـه بیش‌تـر کشـورهای توسـعه‌یافته بـه آن پرداخته‌انـد و نتایـج مؤثـر آن در توسـعه پایـدار، رفـاه و پیشـرفت‌های فرهنگـی و اجتماعـی باعـث شـده کـه کشـورهای در حـال توسـعه نیـز ضـرورت آن را درک کـرده و زمینـه‌ی آمـوزش و تحقیـق آن را فراهـم آورنـد. صدراسـادات و صدراسـادات (۱۳۹۱) قطعـاً آمـوزش و شـهروندی براسـاس حقـوق و مسـئولیت‌های شـهروندی در یـک کشـور، بـه ایجـاد جامعـه‌ای آزاد، شـکیبا و منصـف معطـوف اسـت کـه در آن، ارزش‌هـای عامـه مـردم رعایـت می‌شـود. رفیعـی و لطفـی (۱۳۸۹) توسـعه بایسـتی دقیقـاً مرکـز تمامـی برنامه‌هـای آمـوزش شـهروندی قـرار گیـرد و بـه دلیـل آنکـه زیربنـای توسـعه شـهری و بـه تبـع آن توسـعه ملـی، توسـعه در هریـک از بخش‌هـای اجتماعـی، فرهنگـی، سیاسـی، اقتصـادی و زیسـت‌محیطی می‌باشـد. لـذا بـرای رسـیدن بـه توسـعه در هریـک از بخش‌هـا نیـاز بـه آمـوزش ضـروری بـه نظـر می‌رسـد.

رسـولی منـش و همـکاران (۲۰۲۰) پژوهشـی را بـا هـدف بررسـی تأثیـرات حاکمیـت بـر سـه سـطح اصلـی توسـعه پایـدار شـهری: (SUD) توسـعه اجتماعـی و شـهری[2]، توسـعه اقتصـادی[3]، و حمایـت از محیط‌زیسـت بـه انجـام رسـانیدند. یافته‌هـا تأثیـرات منفـی حاکمیـت بـر توسـعه اجتماعـی و شـهری و مؤلفه‌هـای توسـعه اقتصـادی توسـعه پایـدار شـهری را نشـان می‌دهـد. عـلاوه بـر ایـن، نتایـج ایـن مطالعـه تأثیـر مثبتـی برحاکمیـت بـر حفاظـت از محیط‌زیسـت دارد. قبـرا و لویـدب[4] (۲۰۲۰) در پژوهشـی به‌عنـوان «آمـوزش شـهروندی مدنـی: بـه سـمت جهت‌گیـری شـهروندی قوی‌تـر در برنامـه درسـی آمـوزش مدنـی و اخلاقـی در اتیوپـی» کـه در نظـام آمـوزش و پـرورش کشـور اتیوپـی انجـام گرفـت. نتایـج پژوهـش نشـان داد بـا افـزودن بعـد اخلاقـی آمـوزش شـهروندی می‌توانـد بسـیار بهبـود یابـد و چنیـن رویکـردی پیشـرفته‌تر از آمـوزش صرفـاً مدنـی می‌باشـد. ژانـگ و وانـگ،[5] ۲۰۱۹) اهمیـت درک شـهروندی را در کنـار دیگـر عوامـل بـرای توسـعه پایـدار در اولویـت بیـان نموده‌انـد: مفاهیـم توسـعه پایـدار بـا آمـوزش، درآمـد، وابسـتگی بـه

1- Urban Development

2- (SUD): Social and Urban Development

3- Economic Development

4- Ghebrua, B., Lloydb, M

5- Guanzeng, Zhang. Lan , Wang

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

حزب و سلامت شخصی افراد ارتباط مثبت دارد، در حالی که با سن ارتباط منفی دارد. استریج[1] (۲۰۱۸) بیان می‌دارد در حالی که شهرها از گذرگاه‌های آنالوگ خود به آیندهٔ دیجیتال خود منتقل می‌شوند؟ اشکال حکومت‌مداری و دموکراسی محلی به سطوح بالاتری از مشارکت شهروندان و مشارکت در ساختن آینده شهری نیاز دارد. پنر و ساندرز[2] (۲۰۱۷) آموزش اقتصادی شهروندی[3] و اهمیت ترکیب آموزش‌های مالی، اجتماعی و معیشتی را برای توانمندسازی کودکان و جوانان در سراسر جهان بسیار مهم است. این مفهوم با شهروندی جهانی[4]، آموزش و پرورش برای توسعه پایدار، توسعه و آموزش و اهداف توسعه پایدار مرتبط است تا اهمیت آن برای گفتمان معاصر درباره آموزش و توسعه جوانان را نشان دهد. کیتینگ و جمانات[5] (۲۰۱۶) آموزش از طریق شهروندی شامل فرصت‌های یادگیری رسمی و غیررسمی است که دانش آموزان را قادر به کسب مهارت‌های مدنی و دانش از طریق تجربه می‌نماید همچنین دریافتند که فعالیت‌های مدرسه می‌تواند تأثیری پایدار و مستقل در تعامل سیاسی جوانان از طریق آموزش شهروندی داشته باشد. هولم[6] و همکارانش (۲۰۱۵) به بررسی این موضوع پرداخته‌اند که چگونه ادغام داوطلبانه برنامه‌های آموزش برای توسعه پایدار در سیستم‌های مدیریتی می‌تواند بر معضلات یکپارچه‌سازی آموزش برای توسعه پایدار فائق آید . اسکوجن[7] (۲۰۱۰) پژوهشی با عنوان فرآیند آموزش شهروندی انجام داد. وی بر این باور است که باید بین ارزش‌هایی همچون آزادی و مسؤلیت‌پذیری در فرایند نسل آینده نوعی تعادل برقرار شود و از آن به‌عنوان ارزش یاد شود و هنجارهای که بر آن‌ها تأکید دارد آزادی و مسؤلیت‌پذیری است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش آمیخته[8] اکتشافی به‌صورت دومرحله‌ای متوالی کیفی-کمی است. با استفاده از نظریه داده بنیاد[9] در حوزه کیفی و تحلیل عاملی و معادلات ساختاری در حوزه کمی انجام شد.

جامعه آماری بخش کیفی خبرگان دانشگاهی (حوزه علمی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری-مدیریت آموزشی[10] و برنامه‌ریزی آموزشی-سیاست‌گذاری آموزشی-علوم اقتصادی و جامعه‌شناسی توسعه و شهری و شهرسازی و معماری) نمونه موردنظر در کیفی به‌صورت هدفمند و به روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی تا رسیدن به حد اشباع نظری تا مرحله‌ی که داده جدیدی گردآوری نشود انتخاب شدند ۱۲ مصاحبه انجام گرفت و جامعه آماری بخش کمی سیاست‌گذاران شهری (شوراهای اسلامی شهر) و کارگزاران شهری (شهرداران-معاونین و کارشناسان شهرداری) که مجموع سیاست‌گذاران ۶۰۰ نفر و کارگزاران ۴۰۰ نفر در استان‌های گیلان و مازندران بود که به‌صورت تصادفی نمونه‌ها انتخاب شدند. و حداقل بین ۲۰۰ تا ۳۰۰ نفر در نظر گرفته شده بودند. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی انجام مصاحبه نیمه ساختارمند بود که تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت.

در ادامه جهت پردازش اطلاعات و تولید الگو پیشنهادی پژوهش بررسی میزان تعمیم‌پذیری آن رویکرد کمی پیش گرفته شد، که در واقع یک نظرسنجی پرسشنامه‌ای پژوهشگر ساخته براساس طیف پنج نمره‌ای لیکرت می‌باشد، که تعداد ۲۳۰ عدد از پرسشنامه‌ها مورداستفاده قرار گرفت.

برای ارزیابی روایی محتوی از دیدگاه متخصصان درخصوص هماهنگی محتوی ابزار اندازه‌گیری و اهداف پژوهش از هر دو روش کیفی و کمی بهره برده شد. در پژوهش کیفی مفاهیم قابلیت اعتبار و قابلیت اطمینان جایگزین روایی و پایایی است و از شیوه سه سویه نگری استفاده شد در سه سویه نگری ما به دنبال بالا بردن قابلیت اعتبار و اطمینان با انجام روش‌های مختلف هستیم تا ضریب درستی کار یقین شود و در زمینه قابلیت اعتبار طرح سؤالات یکسانی برای افراد مختلف انجام گرفت و به‌صورت تکرار و زمان مختلف و پاسخ‌ها بررسی شد، تا تفاوت احتمالی پاسخ‌ها مشخص شود. و همچنین در قابلیت اطمینان با دقت در مستندسازی و صحت و یکسانی فرآیند مصاحبه‌ها و بررسی میزان مفهوم بودن سؤالات و پاسخ‌های مربوط به آن‌ها سویه‌گیری سه گانه برای افزایش قابلیت اطمینان بود. در این پژوهش برای تأیید روایی محتوا ازنظرگاه کمی از شاخص روایی محتوا[11] (cvi) و نسبت روایی محتوا[12] (cvr) استفاده گردید، و کلیه اعداد ارزیابی‌های به دست آمده از مقادیر جدول بزرگ‌تر بود، روایی محتوای

1- Strange, Ian
2- Sanderse,
3- Citizenship Economic Education
4- Global Citizenship
5- Keating, A., & Janmaat, J. G
6- Holm & etc
7- Skogen
8- Mixed method
9- Grounded theory

10- Educational Management
11- Content Validity Index
12- Content Validity Ratio

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

همه آیتم‌ها مورد تأیید قرار گرفت. (کمترین عدد۰٫۶ درصد بود که از ۰٫۴۹ درصد جدول فوق بزرگ‌تر بود). و همچنین درخصوص شاخص روایی محتوا (cvi) با توجه به اینکه حداقل قابل‌قبول ۰/۷۹ می‌باشد و تمامی میانگین‌های بدست آمده بیشتر از این مقدار است پس شاخص روایی محتوا نیز مورد تأیید قرار گرفته است. اندازه‌گیری پایایی از مقدار آلفای کرونباخ استفاده شد و نظرات آن‌ها به‌وسیله ابزار spss مورد بررسی و نتایج ضریب پایایی بدست آمده ۰٫۹۳۲ می‌باشد که مورد پذیرش است.

تحلیل داده‌های کیفی به‌صورت سه مرحله اصلی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی استفاده شد، روش تحلیل مقایسه‌ای مداوم[1] می‌باشد. با بررسی دقیق گزاره‌های کلامی مصاحبه‌شوندگان در بستر مصادیق عینی، استعاره‌ها و مفاهیم شروع و با قرائت چندین باره، به مفاهیم اولیه و مقوله‌های مرتبط، پس از انتخاب و در طبقه‌بندی مفاهیم از مصاحبه، مفاهیم مربوط به پژوهش شناسایی و به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی مدیریت آموزش شهروندی در توسعه پایدار شهری دسته‌بندی و با رویکرد استقرایی و براساس چارچوب نظری پژوهش طبقه‌بندی شدند.

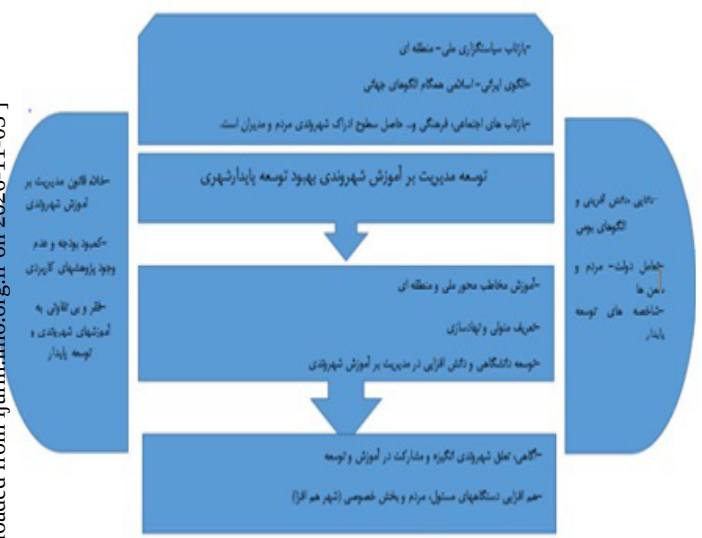
تحلیل داده‌های کمی در بخش توصیفی از آماره‌های درصد فراوانی، میانگین انحراف معیار و ضریب تغییرات استفاده شد و در بخش تحلیل استنتاجی از تحلیل عاملی و معادلات ساختاری جهت تبیین مدل یا الگو استفاده شد. نرم‌افزارهای مورداستفاده آموس و لیزرل بوده است.

تجزیه‌وتحلیل داده‌ها و یافته‌ها

تجزیه‌وتحلیل داده‌های این پژوهش براساس دستورالعمل‌های استراس و کوربین[2] (۱۳۹۰). این شیوه شامل سه مرحله اصلی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی است، درنهایت نظریه، مدل کیفی پژوهش بیان شده است (شکل شماره ۱).

- مؤلفه‌های اصلی مدیریت بر آموزش شهروندی با رویکرد توسعه پایدار شهری کدامند؟ کلیه داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌های صورت گرفته با خبرگان دانشگاهی که به‌صورت کدهای اولیه و ثانویه بوده است. در مرحله کدگذاری باز، داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها به دقت بررسی شد، مقوله‌های اصلی و مقوله‌های فرعی مربوط به آن‌ها مشخص شدند در طی این تحلیل‌ها، فنون تحلیلی پیشنهاد شده استراس و کوربین (۱۳۹۰)، به کار گرفته شد. واحد اصلی تحلیل برای کدگذاری باز مفاهیم بودند. طی این فرآیند کدگذاری تعداد ۵۱۰ کدبازاولیه، ۱۵۹ کدباز ثانویه ۵۷ مفهوم و ۱۶ مؤلفه اصلی به‌عنوان نتایج مرحله کدگذاری مرحله اول و پاسخ به سؤال اول استخراج و ویژگی‌های آن‌ها در مصاحبه‌ها شناسایی شد.
- راهکارهای تدوین و اجرایی نمودن مؤثر الگوی مفهومی مدیریت بر آموزش شهروندی با رویکرد توسعه پایدار شهری چیست؟ کلیه مراحل تجزیه‌وتحلیل و تبیین مطالب در قالب کدگذاری محوری و انتخابی که در پژوهش حاضر بر رویکردهای حاصل از داده‌های مصاحبه‌ها صورت گرفته است و در قالب شرایط محوری، علی، زمین‌های، مداخله‌ای، پیامدی و راهبردی می‌باشد دربردارنده پاسخ سؤال سوم پژوهش می‌باشد. در کدگذاری محوری، مفاهیم براساس اشتراکات و یا هم معنایی در کنار هم قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر، کدها و دسته‌های اولیه‌های که در کدگذاری باز ایجاد شده‌اند، با یکدیگر مقایسه می‌شوند و ضمن ادغام کدهایی که ازنظر مفهومی با یکدیگر مشابهند، دسته‌هایی که به یکدیگر مربوط هستند. در کدگذاری انتخابی، متغیر محوری یا فرایند اصلی حاصل از داده‌ها، مراحل وقوع و پیامدهای حاصل از آن برمبنای روابط حاصل شده از، مفاهیم بدست آمده از کدگذاری باز و محوری در مرحله کدگذاری انتخابی، به یکدیگر پیوند یافته و به شکل یک الگو در (شکل شماره ۱)، انعکاس یافت.

شکل شماره ۱- الگوی مفهومی

1- Continuous Comparative Analysis Method
2- Strauss and Corbyn

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۱ . زمستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.61 Winter 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

میانگین مربوط به متغیر عوامل محوری و کمترین میانگین مربوط به متغیر پیامدها است. مقدار چولگی مشاهده شده برای متغیرهای تحقیق در بازه (۲، ۲-) قرار دارد؛ یعنی از لحاظ کجی متغیرهای تحقیق نرمال بوده و توزیع آن‌ها متقارن است. همچنین مقدار کشیدگی آن‌ها نیز در بازه (۲، ۲-) قرار دارد؛ این نشان می‌دهد توزیع متغیرهای تحقیق از کشیدگی نرمال برخوردار است.

جدول ۱- توصیف متغیرهای تحقیق

عوامل	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشیدگی
محوری	230	2	4	3/6022	0/46186	0/213	-0/686	-0/725
پیامد ها	230	1/75	4	3/4978	0/41282	0/17	-0/565	0/265
راهبردی	230	1/63	4	3/5489	0/38419	0/148	-0/862	1/572
مداخله ای	230	2/4	4	3/5296	0/3935	0/155	-0/474	-0/657
علی	230	2/5	4	3/5688	0/36591	0/134	-0/357	-0/839
زمینه ای	230	2/17	4	3/513	0/41041	0/168	-0/395	-0/724

تحلیل عاملی تائیدی (بررسی مدل اندازه‌گیری)

بار عاملی یک ضریب همبستگی بین متغیرهای مکنون و متغیرهای آشکار در یک مدل اندازه‌گیری است. این ضریب تعیین می‌کند که متغیر مکنون چقدر از واریانس متغیرهای آشکار را تبیین می‌کند و از آن جا که یک ضریب همبستگی است باید ازنظر آماری معنادار باشد. معناداری بار عاملی با آماره‌های T VALUE بررسی می‌شود. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده به‌وسیله بار عاملی نشان داده می‌شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰.۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته‌شده و از آن صرف‌نظر می‌شود. بار عاملی بین ۰.۳ تا ۰.۶ قابل‌قبول است و اگر بزرگ‌تر از ۰.۶ باشد خیلی مطلوب است. با توجه به جدول ۲- مشاهده می‌شود که کلیه سؤالات مربوط به متغیرها دارای ضرایب همبستگی معنی‌داری با متغیرهای مکنون هستند چرا که سطح معنی‌داری مربوطه کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. از سوی دیگر کلیه بارهای عاملی بیشتر از ۰/۵ است.

جدول ۲- نتایج تحلیل عاملی تاییدی مدل اندازه‌گیری تحقیق

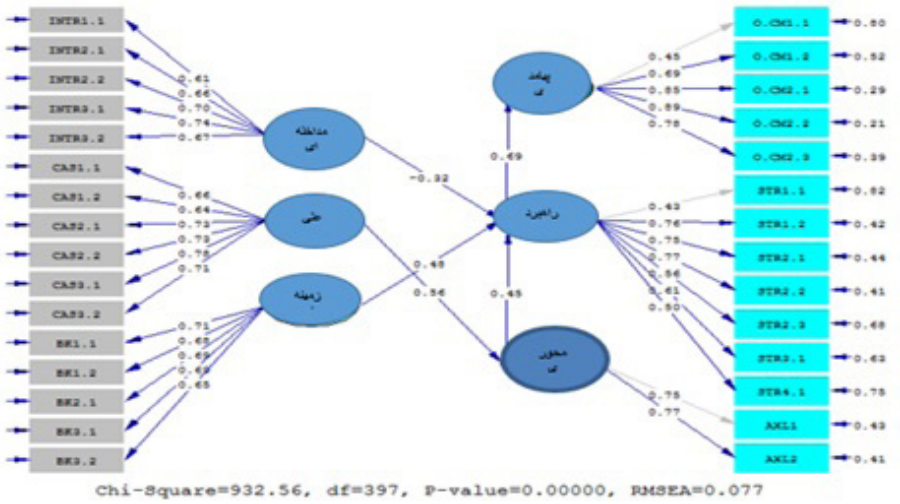
مولفه ها	سوالات	میزان همبستگی یا متغیر مکنون (بارعاملی)	مولفه ها	سوالات	میزان همبستگی یا متغیر مکنون (بارعاملی)
پیامد ها	o.cm1.1	0.50	عوامل علی	cas1.1	0.72
	o.cm1.2	0.73		cas1.2	0.69
	o.cm2.1	0.84		cas2.1	0.76
	o.cm2.2	0.87		cas2.2	0.78
	o.cm2.3	0.81		cas3.1	0.82
عوامل راهبردی	str1.1	0.62		cas3.2	0.74
	str1.2	0.81	عوامل زمینه ای	bk1.1	0.78
	str2.1	0.79		bk1.2	0.69
	str2.2	0.80		bk2.1	0.73
	str2.3	0.68		bk3.1	0.76
	str3.1	0.74		bk3.2	0.69
	str4.1	0.63	عوامل محوری	axl1	0.83
عوامل مداخله ای	intr1.1	0.65		axl2	0.81
	intr2.1	0.67			
	intr2.2	0.72			

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

الگوی نهایی

در این پژوهش جهت آزمون مدل و فرضیه‌ها از مدلسازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار آموس استفاده شد. نمودار ۲ نمایان گر میزان تأثیر متغیرها بر همدیگر است. (مدل تحقیق در حالت استاندارد).

نمودار ۲- آزمون مدل تحقیق (حالت استاندارد)

حالت تخمین استاندارد ضرایب همگن شده هستند، یعنی مقیاس آن‌ها یکی شده است و امکان مقایسه بین آن‌ها وجود دارد. در حالتی که این مقدار بین متغیرهای مکنون و آشکار مربوط به آن در نظر گرفته شود، برابر با همان ضرایب همبستگی یا بارهای عاملی هستند (در انجام تحلیل عاملی تأییدی)، و اگر بین دو متغیر مکنون در نظر گرفته شوند، همان ضرایب مسیر یا بتاهای استاندارد شده‌ی رگرسیونی هستند.

بررسی شاخص‌های معنی‌داری و برازش مدل کلی تحقیق

پس از آن که برآورد پارامترها برای یک مدل تدوین شده و مشخص به دست آمدند باید تعیین شود که داده‌ها تا چه حد با مدل برازش دارند یعنی تا چه اندازه مدل نظری به وسیله داده‌های نمونه حمایت می‌شود. تعدادی آزمون برای این موضوع که مدل تا چه حد روابط مشاهده شده بین متغیرهای قابل اندازه‌گیری را توصیف می‌نماید به کار می‌رود. جدول زیر معرف انواع شاخص‌های برازش و معنی‌داری مدل می‌باشد. با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان گفت که مدل تحقیق ازنظر شاخص‌های معنی‌داری و برازش مورد تائید است.

جدول ۳- شاخص‌های معنی‌داری و برازش مدل

	نام شاخص	اختصار	برازنده است اگر	میزان در مدل بدست آمده	نتیجه
شاخص های معنی داری	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	کوچکتر از 0/08 باشد	0/077	تائید
	کای اسکوریه درجه آزادی	$\frac{\chi^2}{d_f}$	مساوی وکوچکتر از 3 باشد	2/349	تائید
شاخص های برازش	شاخص نیکویی برازش	GFI	حداقل 0/9باشد	0/90	تائید
	شاخص برازش هنجارنشده	NNFI	حداقل 0/9باشد	0/92	تائید
	شاخص برازش هنجارشده	NFI	حداقل 0/9باشد	0/90	تائید
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	حداقل 0/9باشد	0/94	تائید
	شاخص برازش افزایشی	IFI	حداقل 0/9باشد	0/94	تائید
	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	حداقل 0/8باشد	0/85	تائید
	شاخص تناسب نسبی	RFI	بزرگتر از 0/9باشد	0/91	تائید
	ریشه میانگین مجذور باقیمانده	RMR	کوچکتر از 0/08 باشد	0/048	تائید

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۱ . زمستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.61 Winter 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

رتبه‌بندی عوامل

با توجه به نتایج بدست آمده برای آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی سازه‌های تحقیق مشاهده می‌شود که سطح معنی‌داری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد درنتیجه بین میانگین رتبه‌های بدست آمده برای سازه‌های تحقیق تفاوت معناداری وجود دارد. ترتیب رتبه‌های بدست آمده در بین سازه‌های تحقیق بالاترین رتبه مربوط به خانواده آموزش دیده گام اول توسعه پایدار شهری و سپس بازتاب‌های اجتماعی، فرهنگی و... حاصل سطوح ادراک مردم و مدیران و الی آخر می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری کلی

توسعه تابع نیرو و عوامل انسانی اثرگذار بر آن است. و به منصه ظهور رسیدن توان و نیروی انسانی و در راستای توسعه قرار گرفتن آن نیاز به آموزش را تداعی می‌کند. پس می‌توان از آموزش به‌عنوان رکن به فعلیت در آوردنده انرژی و توان انسانی بهره برد. ترکیب حاصل از آموزش و در این مقوله آموزش‌های شهروندی که بتواند منجر به توسعه همه‌جانبه شهری و آن هم توسعه‌ی پایدار شود، نیاز به رهیافتی مدیریتی که بتواند توسعه‌مدار باشد را، الزامی می‌کند.

در مفهوم توسعه، باید سرمایه‌های حاضر به نحوه درست و کیفی صرف شود و بهینه و پربازده باشد و درعین حال منابع مادی و طبیعی را حتی انسانی را برای نسل‌های آینده باقی بگذارد. نیاز به مدیریت بر آموزش شهروندیی است که چنان توسعه‌یافته باشد که از هدر رفت توان انسانی بکاهد. اگر توسعه نفس‌اش حفظ سرمایه، مصرف درست و آینده‌نگرانه است سرمایه‌های انسانی باید محور توسعه‌یافتگی شوند و این توسعه‌یافتگی هم با مدیریت بهینه میسر می‌شود. توسعه و بهبود آموزش شهروندی با مدیریت علمی برای حصول به توسعه پایدار شهری یک امر اجتناب‌ناپذیر است که قطعاً توسعه‌ی شهر به نظر بسیاری از محققین زمینه‌ساز توسعه ملی خواهد بود. آموزش‌های شهروندی منتج به تقویت و استحکام بنیانهای ارزشی، اجتماعی، رفتارهای شهروندی و نهادینه شدن مردم‌سالاری و تشریک‌مساعی پایدار شهروندان در رشد و توسعه پایدار می‌گردد. آموزش‌های درست اجتماع انسانی را علاوه بر تحکیم حس شهروندی و ملی از حقوق متقابل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و غیره بهرهمند میگرداند. توسعه پایدار نیز درصدد است تا ضمن حفظ محیطزیست و منابع طبیعی برای نسل‌های آینده، عدالت اجتماعی و اقتصادی و میزان بهره‌مندی تمامی افراد جامعه به حال را فراگیر فراهم آورد.

در پاسخ به سؤال اول، این پژوهش که با استفاده از نظریه داده بنیاد و روش رویکرد آمیخته (کیفی-کمی) اکتشافی است ابتدا با ۱۲ نفر از متخصصان و خبرگان دانشگاهی که در زمینه‌های علمی و تئوریکی موضوع پژوهش مطالعه و تدریس داشته‌اند مصاحبه صورت گرفت و با توجه به نظریات آن‌ها کدگذاری‌های اولیه و ثانویه و درنهایت ۵۷ مفهوم تولید و از آن هم ۱۶ مقوله تولید شد. این مقوله ذیل عوامل پارادایمی و مدل مفهومی اولیه قرار گرفت.

در پاسخ به سؤال دوم، در ادامه با بررسی کدها و تولید پرسشنامه و انجام امور مربوط به پایایی و روایی به یک پرسشنامه محقق ساخته با اعتبار مناسب دست‌یافتیم و آنرا برای اجرا در اختیار سیاست‌گذاران و کارگزاران شهری (شوراهای اسلامی شهر-شهرداران-معاونان و کارکنان ارشد شهرداری) به‌صورت تصادفی در ۲ استان گیلان و مازندران قرار دادیم که ۲۳۰ مورد قابل استفاده بود و به جهت بررسی قرابت نتایج حاصل با مقوله‌های حاصل از خبرگان دانشگاهی به بررسی آماری و رتبه‌بندی یافته‌ها پرداختیم و همچنین با تحلیل عاملی به اعتبار سنجی یافته‌ها پرداخته شد. و مشاهده شد که تمامی متغیرهای تحقیق دارای میانگین‌های بیشتر از میانگین مورد انتظار (امتیاز ۳) بوده که بیشترین میانگین مربوط به متغیر عوامل محوری و کمترین میانگین مربوط به متغیر پیامدها است. مقدار چولگی مشاهده شده برای متغیرهای تحقیق در بازه (۲، ۲-) قرار دارد؛ یعنی از لحاظ کجی متغیرهای تحقیق نرمال بوده و توزیع آن‌ها متقارن است. همچنین مقدار کشیدگی آن‌ها نیز در بازه (۲، ۲-) قرار دارد؛ این نشان می‌دهد توزیع متغیرهای تحقیق از کشیدگی نرمال برخوردار است. لذا این نتیجه حاصل شده است که بین مؤلفه‌های ۱۶ گانه مشخص شده به‌وسیله خبرگان دانشگاهی در بخش کیفی با میانگین بیشتر از امتیاز ۳ که پیش بینی شده است قرابت وجود دارد و کارگزاران شهری هم در بخش کمی همان نظر خبرگان دانشگاهی را دارند. و همچنین کلیه سؤالات مربوط به متغیرها دارای ضرایب همبستگی معنی‌داری با متغیرهای مکنون هستند چرا که سطح معنی‌داری مربوطه کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. از سوی دیگر کلیه بارهای عاملی بیشتر از ۰/۵ است. لازم به ذکر است که معناداری بار عاملی با آماره‌های T VALUE بررسی می‌شود. بار عاملی بین ۰.۳ تا ۰.۶ قابل‌قبول است.

در پاسخ به سؤال سوم پژوهش، راهکارهای تدوین و اجرایی نمودن الگو، آموزش‌های شهروندی وابسته به اقلیم سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی هر حوزه اجتماع انسانی متفاوت است، لذا ضمن آن که نمی‌توان

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۱ . زمستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.61 Winter 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

نسخه واحدی را برای همه شهرها و اجتماعات مردم ارائه کرد مدیریت بر آموزش‌های شهروندی با ملاحظات گفته شده الزام‌آور است. همچنین توسعه پایدار شهری به راحتی و سادگی به دست نمی‌آید همانگونه که در یافته‌های پژوهش دیده شد برنامه‌ریزی کلان و ملی با حفظ شرایط منطقه‌ای و تدوین قوانین مناسب و الزام‌آور، نهادی مسئول، بودجه مناسب و آموزش شهروندی که آگاهی و مشارکت شهروندان را فراهم کند و ضمن توجه به الگوها ملی و اسلامی و بررسی یافته‌های دیگر ملل و همچنین انجام آموزش‌های حرفه‌ای برای متخصصان و ایجاد رشته‌های دانشگاهی مربوط و دانش‌افزایی در این زمینه‌ها می‌توان انگیزه افراد در جامعه را بالا برد و حصول نتیجه توسعه پایدارشهری را با مدیریت بر آموزش‌های شهروندی تحقق‌پذیرتر کرد. و شهری شهروند مدار، پویا و توسعه‌یافته (شهر هم‌افزا) ساخت. این پژوهش بر نهادسازی مؤثر و با پشتوانه قانون الزام‌آور و سیاست‌گذاری ملی با درک ویژگی‌های مناطق و پیرو آن برنامه‌ریزی آموزشی ملی و منطقه‌ای پیشنهاد و تأکید دارد. و همچنین با توجه به توانمندیها و الگوهای بومی و همچنین توسعه دانشگاهی مدیریت آموزش‌های شهروندی به‌عنوان عامل حرفه‌ای و اصولی در هدایت این رکن اساسی در توسعه پایدار شهری در نظر گرفته شده است.

منابع فارسی

۱. آرایش، منصور، شیخی، محمدتقی (۱۳۹۹) بررسی رابطه آموزش شهروندی و توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر اردبیل) فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال دهم، شماره سی و چهارم، بهار سال ۱۳۹۹

۲. استراس، آنسلم و کوربین، جولیت، (۱۳۹۰)، «اصول روش تحقیق کیفی»، ترجمه بیوک محمدی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

۳. پرهیزکار، اکبر، فیروزبخت، علی (۱۳۹۰) چشم‌انداز مدیریت شهری در ایران با تأکید بر توسعه پایدار شهری، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، علمی – پژوهشی، سال هشتم، شماره۳۲، زمستان ۱۳۹۰.

۴. تیمورنژاد، کاوه، یوزباشی، علیرضا، و ابراهیمی، مجید، (۱۳۹۵)، «عوامل مؤثر بر آموزش شهروندی با تأکید بر توسعه پایدار شهر (مورد مطالعه: شهرداری زنجان)»، فصلنامه علمی-پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، ۵(۳(پیاپی۱۹))، ۹۵-۷۹.

۵. درویشی، یوسف، موغلی، مرضیه (۱۳۹۹) واپایش مؤلفه‌های رشد هوشمندی شهری با رویکرد توسعه پایدار شهری با استفاده از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چندمنظوره (مطالعه موردی: شهر اردبیل) فصلنامه علمی-نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال دوازدهم، شماره چهارم، پائیز ۱۳۹۹

۶. رفیعی، کامبیز، و لطفی، حیدر، (۱۳۸۹)، «آموزش شهروندی و نقش آن در تحقق و دست‌یابی به توسعه پایدار شهر»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه مدیریت شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.

۷. حاضری، علی‌محمد، خلیلی، علی. (۱۳۹۳) بررسی آموزش شهروندی در برنامه درسی، آشکار نهاد آموزش رسمی ایران. فصلنامه جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۱(۳) صص ۱۴۹-۱۳۱.

۸. حسنی، اشکان، و صادقی، سمیرا، شمس‌الدینی، مریم (۱۳۹۵). نقش آموزش شهروندی در فرهنگ‌سازی جامعه و توسعه شهرها. اولین همایش بین‌المللی انسجام مدیریت و اقتصاد در توسعه شهری. ناشر تخصصی مقالات کنفرانس‌ها و ژورنال‌ها، سال۱۳۹۵.

۹. شفیعی، شیرین، (۱۳۹۳)، «مشارکت محوری و نقش آن در فعالیت‌های بنگاه‌های اقتصادی تعاونی»، دفتر آموزش، وزارت تعاون.

۱۰. صفائی پور، مسعود، حسینی، نبی ا...، قیصری، نرگس (۱۳۹۴) سنجش رابطه میان رضایتمندی شهروندان از عملکرد شهرداری و شاخص‌های پایداری محیطزیست شهری، مطالعه موردی: شهر دزفول، دو فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، سال ششم، شماره۱، پیاپی۱۱، بهار و تابستان ۱۳۹۴، صفحه: ۲۵-۴۰.

۱۱. صفائی پور، زهرا (۱۳۹۶) نقش مدیریت شهری در راستای تحقق توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر ایلام) فصلنامه مطالعات عمران شهری، دوره اول، شماره دوم، پاییز ۱۳۹۶.

۱۲. صدرالسادات، سید جلال، و صدرالسادات، لیلا، (۱۳۹۱)، «رهنمودهایی در زمینه‌ی آموزش شهروندی دموکراتیک براساس حقوق و مسئولیت‌های شهروندی»، فصلنامه مددکاری اجتماعی، شماره ۱۰ و ۱۱، صص ۷۵-۶۹.

۱۳. عظیمی آملی، جلال، و سوداگر، سوسن، (۱۳۹۵)، «بررسی نقش مشارکت شهروندان در توسعه پایدار شهر (نمونه موردی: شهر نور)»، فصلنامه مطالعات مدیریت شهر، سال هفتم، شماره ۲۱، بهار۱۳۹۵

۱۴. غیاثوند، احمد (۱۳۹۴) آموزش شهروندی در مدارس شهر تهران؛ آثار و پیامدها (مطالعهٔ تجربی اثربخشی طرح شهردار مدرسه) فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۲۳، تابستان ۱۳۹۴

۱۵. فیضی، سینا، احمدیان، پیام، مطاعی، محمد سعید، زارعی، ساجد (۱۳۹۵) نقش دانشگاه در توسعه فرهنگی و اجتماعی از جنبه آموزش شهروندی، تأثیر آموزش آن بر میزان آگاهی شهروندان از حقوق خود ونیم نگاهی به دیدگاه منابع اسلامی، سال دوم- شماره۷(پیاپی:۱۴)- جلد۱: مطالعات علوم انسانی- مهر ۱۳۹۵.

۱۶. قائدی، یحیی (۱۳۸۵) تربیت شهروند آینده، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره هفدهم، سال پنجم، پائیز۱۳۸۵

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۱ . زمستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.61 Winter 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

. Volume 238, 20 November 2019, 117983
28. Penner, J. Sanderse, J. (2017). developmenteducationreview.com.The Role of Economic Citizenship Education in Advancing Global Citizenship. developmenteducationreview.com
29. Skogen, R. (2012). The missing Element to achieving a citizenship as practice: balancing freedom and responsibility in school today university of Alberta interchange, vol, 41, NO 1.
30. Strange, Ian. (2018). Urban Planning and City Futures: Planning for Cities in the Twenty-First Century. Smart Futures, Challenges of Urbanization, and Social Sustainability. pp 13-28 https://doi.org/10.1007/978-3-319-74549-7_2.513-535

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۱ . زمستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.61 Winter 2020

References:

- Araiesh, Mansour, Sheikhi, Mohammad Taghi (2020) The Relationship between Citizenship Education and Urban Sustainable Development (Case Study: Ardabil City) Journal of Urban Sociological Studies, 10th Year, No. 34, Spring 2020
- Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (2011). "The Qualitative Research Methodology", Translated by Biuk Mohammadi, Tehran, Institute for Human Sciences and Cultural Studies.
- Teimournejad, Kaveh; Youzbashi, Alireza; & Ebrahimi, Majid (2016). Factors Influencing the Citizenship Education with an Emphasis on the Urban Sustainable Development (Case Study: Zanjan Municipality). Research-Scientific Quarterly Journal on the Economics and Urban Management, 5(3) (Successive 19), 79-95.
- Darvishi, Yousef; Amanollahpour, Anvar; & Karimi, Bahareh (2016). "The Role of Urban Management in the Urban Sustainable Development". The 1st Conference on the Risk, Safety, Health and Environmental Management and the Sustainable Development, Tehran, Mehr Arvand Institute of Higher Education, Center of Strategies for Reaching Sustainable Development.

۱۷. گنجی، محمد، نیازی، محسن، عسگری کویری، اسما (۱۳۹۳) تحلیلی بر فرهنگ شهروندی با تأکید بر آموزش‌های شهروندی، مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال چهارم، شماره‌ی دوازدهم، پاییز ۱۳۹۳، صص ۱۰۰-۷۵. عیوضی، محمدرضا (۱۳۸۵) گفت‌وگوی ادیان و جهانی شدن، قبستان، دوره ۱۲، شماره ۴۳، بهار۱۳۸۶
۱۸. گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷) پیامدهای مدرنیته، ترجمه‌ی. تهران نشر مرکز
۱۹. مافی، عزت اله، عبداله زاده، مهدی (۱۳۹۶) ارزیابی پایداری اجتماعی کلان‌شهر مشهد، دو فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، سال هشتم، شماره۱، پیاپی۱۵، بهار و تابستان ۱۳۹۶ صص ۶۳- ۷۶.
۲۰. محمدپورزندی، حسین، و طباطبایی مزدآبادی، سید حسین، (۱۳۹۴)، «مدیریت آموزش سازمانی (با تأکید بر توسعه سرمایه‌های شهری)»، تهران، نشر مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی.
۲۱. محمدی ده چشمه، مصطفی و آزاد بخت، مریم، (۱۳۹۷)، «سنجش مؤلفه‌های مشارکت شهروندی در پایداری زیست‌محیطی (مطالعه موردی: منطقه ۲ شهر اهواز)»، فصلنامه انسان و محیطزیست، پائیز ۹۷، شماره ۴۶
۲۲. همتی، مجتبی (۱۳۹۶) مفهوم، ارکان و ارتقای شهروندی جهانی، سال دوازدهم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۶، شماره پیاپی۲۳، صص ۱۱۷-۱۴۰.
23. Ghebrua, B., Lloydb, M. (2020). From civic to citizenship education: Toward a stronger citizenship orientation in the Ethiopian CEE curriculum. International Journal of Educational Development, 72, 102-143.
24. Guanzeng, Zhang. Lan, Wang. (2019), Urban Planning and Development in China and Other East Asian Countries (7 chapters)
25. Holm, Tove, KaisuSammalisto, Thomas S. Grindsted, TimoVuorisalo. (2015). Process framework for identifying sustainability aspects in university curricula and integrating education for sustainable development, Journal of Cleaner Production.
26. Keating, A., & Janmaat, J. G. (2016). Education Through Citizenship at School: Do School Activities Have a Lasting Impact on Youth Political Engagement?. Parliamentary Affairs, 69(2), 409-429.
27. Mostafa, Rasoolimanesh.,Nurwati, Badaru zaman.,&Aldrin, Abdullah.,&MohsenBehrang. (2020). How governance influences the components of sustainable urban development? Journal of Cleaner Production

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]

ment, Journal of Chaafiee Land, Scientific-Research, Vol. 8, No. 32, Winter 2012.
- Rafiei, Kambiz; & Lotfi, Heydar (2010). Citizenship Education and Its Role in the Realization of Urban Sustainable Development. MA Thesis. Department of Urban Management. Islamic Azad University, Science-Research Branch, Tehran.
- Shafiee, Shirin (2014). Central Participation and Its Role in the Activities of Cooperative Enterprises, Office of Education, Ministry of Cooperatives.
- Sadr-al Sadat, Seyed Jalal; & Sadr-al Sadat, Leila (2012). Instructions on the Democratic Citizenship Education base on the Citizens' Rights and Responsibilities. Social Work Quarterly Journal, Nos. 10 & 11, pp 69-75.
- Safaeipour, Masood, Hussaini, Nabi... Sanjesh Raajat Mayan Sahramati Shrahondan by Akard Shherdari and Sahebs Hedi Padari Sahisthshri, Study Mordi: Shherd 25-40.
- Safaeipour, Zahra (2017). The Role of Urban Management in the Realization of Urban Sustainable Development (Case Study: Ilam City). Urban Development Studies Quarterly Journal.
- Azimi Amoli, Jalal; & Sodagar, Soosan (2016). Study of the Role of Citizens' Participation in the Urban Sustainable Development (Case Study: Nour City). Urban Management Studies Quarterly Journal, 7th Year, No. 21, Spring 2016.
- Mohammadpour Zandi, Hossein; & Tabatabaei Mozdabadi, Seyed Hossein (2015). Organizational Education Management (with an Emphasis on the Urban Capital Development). Tehran; Road, Housing & Urban Development Research Center Publications.
- Ganji, Mohammad; Niazi, Mohsen; & Askari Kaviri, Asma (2014). Analysis of Citizenship Culture with an Emphasis on the Citizenship Educations. Urban Sociological Studies, 4th Year, No. 12. Autumn 2014, pp 75-100.
- Giddens, Anthony (1998) Civility Consequences, Translated by Tehran Publication Center
- Ghiasvand, Ahmad (2015) Citizenship Education in Tehran's Schools, Effects and Consequences (Empirical Study of The Effectiveness of The School Mayor's Plan) Journal of Welfare and Social Development Planning, No. 23, Summer 2015
- Ghaedi, Yahya (2006) Future Citizen Training, Journal of Educational Innovations, No. 17, 5th Year, Autumn 2006
- Hassani, Ashkan, and Sadeghi, Samira, Shamsoddini, Maryam (2016). The 1st International Conference on Management and Economic Cohesion in Urban Development. Specialized publisher of conference papers and journals, 2016.
- Hazere, Ali Mohammad, Khalili, Ali. (2014) Study of citizenship education in the curriculum, clearly, official education institution of Iran. Journal of Sociology of Social Institutions, 1(3) pp. 149-131.
- Hemati, Mojtaba (2017) Concept, Pillars and Promotion of Global Citizenship, 12th Year, No. 1, Spring & Summer 2017, No. 23, pp. 117-140.
- Mafi, Ezzatollah, Abdollahzadeh, Mehdi (2017) Social Sustains Assessment of Mashhad Metropolis, Journal of Urban Ecology Research, 8th Year, No. 1, Successive 15, Spring & Summer 2017 pp. 63-76.
- Mohammadi Dehs cheshme, Mostafa and Azadbakht, Maryam, (2018), "Measuring the Components of Citizenship Participation in Environmental Sustainability (Case Study: District 2 of Ahvaz City)" Journal of Human and Environmental Sciences, Autumn 2018, No. 46
- Parhizkar, A., Firouzbakht, A. (2011) Urban Management Prospects in Iran with emphasis on Sustainable Urban Develop-

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-03]